

Demjéni Bányaél kaptárköve természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Heves

Település: Demjén

Demjén 0106/1 helyrajzi számú ingatlanból 3676,231 m², azaz 0,368 ha a

746495,313	277136,750
746502,250	277082,844
746468,188	277066,875
746463,750	277062,375
746445,063	277071,813
746445,313	277060,250
746442,063	277065,656
746439,063	277129,406

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0106/8 helyrajzi számú ingatlanból 2959,024 m², azaz 0,296 ha a

746502,250	277082,563
746531,438	277051,719
746471,250	277017,125
746445,313	277060,250
746445,063	277071,813
746463,750	277062,375
746468,188	277066,875
746502,250	277082,844

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védeltségi kategóriája: **helyi jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék**

Védett terület neve: **Eger - Egerszalók - Demjén kaptárkövek, Demjéni Bányaél kaptárköve természeti emlék**

Törzskönyvi száma: -

Védetté nyilvánító jogszabály: **196./1978. (XII. 5.) VB. határozat**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkő fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkő környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatói feltételek fejlesztése.

Ingtalan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Demjén	0106/ 1 *	6,1181	erdő	magán	magántulajdonos
	0106/ 8 *	0,4445	erdő	Magyar Állam	Egererdő Zrt.

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

A Bányaél (Bányaoldal) sziklafalán 23 db fülke található, a 2. és 5. fülkék feletti mesterségesen kialakított tető felületébe faragott lyukak és csatornák mélyülnek, amelyek hasonlóságot mutatnak a *Nyerges* és a *Törökasztal* tetején lévő befaragásokkal és amelyek nem hozhatók összefüggésbe a kőbányászattal. A 60 cm körüli magasságú fülkék közt akad egy 93 cm hátlapmagasságú ún. óriásfülke is (1. számú).

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóraidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

Vegyes fafajösszetételű, a sziklák környezetében kiritkuló erdőállományok a jellemzők. Tömeges, a valószínűleg nem őshonos, telepített – virágos- v. mannaköris (*Fraxinus ornus*), de jelentős az akác (*Robinia pseudo-acacia*) aránya is. A sziklák ill. a „bányaél”

környezetében kisebb gyepfragmentumok is fennmaradtak, melyek védett edényes faja a selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*). A tavaszi aszpektust az egyéves pionír és gyomfajok uralma jellemzi. A cseplesz meggy (*Cerasus fruticosa*) laza záródású cserjései is jellemzőek. Védett állatfajok előfordulásáról a területen nincs tudomásunk.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecskekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárcánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkö elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laktak a méh." – írta 1891-ben az *Archaeologiai Értesítő* lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltattak bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet

mevlétéről, oklevelekben olvashatunk erdei mészékről, mészvadászokról, de a sziklamészétről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A tervezési terület sziklás terület, aminek környezetében erdőgazdálkodási terület található.

Gazdálkodási jellemzők

A kaptárköveket magába foglaló területen jelenleg erdőgazdálkodás folyik.